

Audit

Feyenoord

Auditteam Voetbal en Veiligheid

0-meting | februari 2011

Audit

Feyenoord

Auditteam Voetbal en Veiligheid

0-meting | februari 2011

In opdracht van

Het Auditteam Voetbal en Veiligheid

Met dank aan

Feyenoord

Gemeente Rotterdam

Openbaar Ministerie Rotterdam

Regiopolitie Rotterdam-Rijnmond

Illustraties en vormgeving

Marcel Grotens (Bureau Beke)

Onderzoeksteam en rapportage

Jan Bos

Edward van der Torre

Ayhan Akgul

Henk de Man

© Den Haag, februari 2011

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Club, supporters en incidenten	6
3	Samenwerking rondom voetbalveiligheid	8
4	Inzet rondom voetbal per organisatie getypeerd	10
5	De BVO onder de loep	12
6	Hoofdpijnen veiligheidsbeleid	16
7	Aandachtspunten veiligheidsbeleid vanuit de veiligheidspartners	18
8	Samenvatting en conclusies	19
	Bijlage - verantwoording Audit	20

1. Inleiding

Het Auditteam Voetbal en Veiligheid

In 2003 stelde het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het landelijk Auditteam Voetbalvandalisme in, dat op grond van artikel 2a van het Instellingsbesluit van 13 augustus 2003 (en gewijzigd op 15 december 2006) de volgende taakstelling kreeg:

- bij ingrijpende incidenten van voetbalvandalisme in Nederland een kortlopend feitenonderzoek te doen;
- onderzoek te verrichten naar het voorkómen van incidenten.

Daarnaast was het op grond van art. 3 in het (gewijzigd) Instellingsbesluit mogelijk om onderzoek te verrichten op verzoek van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), of op verzoek van de burgemeester van de betreffende regio, waar zich ingrijpende incidenten voordeden (in overleg met BZK). Ook kon het Auditteam op eigen initiatief besluiten tot het verrichten van onderzoek (eveneens in overleg met BZK).

Het onderzoek richtte zich op de lokale 'voetbalvierhoek', bestaande uit gemeente, politie, Openbaar Ministerie (OM) en de Betaald voetbalorganisatie (BVO). Het Auditteam Voetbalvandalisme deed vijf jaar lang actief onderzoek en sloot in 2008 af met een eindrapport.

Sinds eind april 2009 is het voorzitterschap van het Auditteam Voetbalvandalisme overgenomen door Annemarie Jorritsma en is de naam van het Auditteam gewijzigd in het Auditteam Voetbal en Veiligheid. De overige leden van het Auditteam zijn: Gerard Beelen, Henk Wooldrik, Gerrie Ruijs, Mirjam Salet en Peter van Zunderd. De Interdisciplinaire stuurgroep voetbalvandalisme en voetbalgeweld heeft in 2008 de taken van het Auditteam geherformuleerd.

De hoofddoelstelling van het nieuwe Auditteam is om voor de komende twee jaar op grond van audits concreet advies en aanbevelingen te geven aan de lokale voetbalvierhoek over de aanpak van voetbalvandalisme en voetbalgeweld. Samen met de betrokken partijen wordt de (tussen)balans opgemaakt. Hierbij ligt de focus op de voortgang van de landelijke beleidsprioriteiten op lokaal niveau. Ook zal in kaart worden gebracht hoe de veiligheidsorganisatie en de fysieke infrastructuur zijn afgestemd op het profiel van de supporters en op het risiconiveau van de wedstrijden. Net als in het verleden zullen grootschalige incidenten rondom het voetbal – op eigen initiatief of indien daartoe wordt verzocht – ook in onderzoek worden genomen. De onderzoeken en audits worden uitgevoerd door een onderzoeksteam, bestaande uit onderzoekers en praktijkdeskundigen.

Werkwijze bij een audit

Door het onderzoeksteam wordt tweemaal een wedstrijdbezoek afgelegd, waarbij geobserveerd wordt aan de hand van een observatielijst. De wedstrijden worden zowel vanuit de 'clublijn' als vanuit de 'politielijn' bekeken. Daarnaast vinden per organisatie (groeps)interviews plaats met vertegenwoordigers van partijen uit de lokale vierhoek. Tot slot worden relevante documenten, zoals het veiligheidsconvenant, draaiboeken en uitdraaien van het VVS bestudeerd c.q. geanalyseerd.¹ Het geheel mondt uit in een openbare rapportage.

Uitgangspunten omtrent veiligheid

Veiligheid is een essentiële factor voor het bestuur van een voetbalclub: sfeer en veiligheid zijn basisvoorwaarden. Sfeer en veiligheid helpen bij het aantrekken van supporters en sponsors. Zodra de veiligheid op een acceptabel niveau is gebracht, kunnen redelijke wensen van (fanatieke) supporters worden ingewilligd. De veiligheid bij voetbalwedstrijden wordt in onderlinge samenhang bepaald door supporters (aard en aantal), de veiligheidsorganisatie, de fysieke infrastructuur en veiligheidsmaatregelen. Voetbalveiligheid vergt dan ook samenspel in de vierhoek van gemeente, politie, OM en BVO.

Voor zover mogelijk worden ook (vertegenwoordigers van) de supporters in de afstemming met de BVO betrokken, doch zij bepalen niet (mede) het beleid.

---

¹. Zie voor de onderzoeksverantwoording de bijlage.

2. Club, supporters en incidenten

- 2.1 Feyenoord is een BVO die in 1908 is opgericht en uitkomt in de Eredivisie. Sinds de oprichting van de Eredivisie (1957) speelt Feyenoord op het hoogste niveau. De thuiswedstrijden worden afgewerkt in Stadion Feijenoord (in de volksmond: De Kuip). Het stadion is opgeleverd in 1937 en na een renovatie in 1994 opnieuw in gebruik genomen. Het stadion kent een totale capaciteit van 51.577 toeschouwers.
- 2.2 Feyenoord kent een grote en trouwe aanhang (Het Legioen). Wedstrijden worden in het seizoen 2010 – 2011, ondanks sportief tegenvallende prestaties, nog altijd door gemiddeld 40.000 supporters bijgewoond. Supporters van Feyenoord zijn hoofdzakelijk afkomstig uit Rotterdam en de gemeenten rondom Rotterdam. Daarnaast kent Feyenoord aanhangers afkomstig uit het hele land. Feyenoord is aan de ene kant een familieclub. Aan de andere kant kent Feyenoord echter een zeer grote harde kern. Met betrekking tot de harde kern dient opgemerkt te worden dat de situatie ten opzichte van de jaren tachtig en negentig zeker verbeterd is, maar dat er nog altijd sprake is van een zeer actieve groep risicosupporters.
- 2.3 Risicosupporters maken zich schuldig aan diverse delicten vaak in combinatie met alcohol- en drugsgebruik. Men maakt zich schuldig aan het overtreden van huisregels, vernieling en openlijke geweldpleging. Het betreft hier zowel incidenten in het stadion alsmede buiten het stadion en incidenten tijdens en buiten de wedstrijddag. In totaal zijn er volgens het Voetbalvolgsysteem (VVS) 106 stadionverboden; het betreft 82 landelijke stadionverboden en 24 lokale stadionverboden (peildatum 17 maart 2011).
- 2.4 De Feyenoord Supportersvereniging (FSV) is de officiële supportersvereniging van Feyenoord. De FSV heeft circa 23.000 leden. Daarnaast is er binnen de club een afdeling Supporterszaken die als taak heeft te fungeren als intermediair tussen club en supporters. Op het moment van schrijven (maart 2011) wordt de relatie tussen club en supporters door gemeente, politie en club gekenschetst als precair. De supporters zijn buitengewoon kritisch op het functioneren van de club en het clubbestuur. Oorzaak hiervan zijn de financiële situatie van de club en de tegenvallende sportieve prestaties. Dit heeft er toe geleid dat club en supporters niet meer met elkaar in gesprek zijn.
- 2.5 In het afgelopen jaar (peildatum 16 maart 2010) hebben tijdens thuiswedstrijden en uitwedstrijden regelmatig incidenten plaatsgevonden waarbij supporters van Feyenoord betrokken waren. De incidenten verschillen zeer in ernst. Het gaat dan bijvoorbeeld om: onderlinge vechtpartijen, overtreding van de huisregels, baldadigheid, belediging, mishandeling en geweldpleging. Vrijwel iedere thuiswedstrijd worden incidenten ter afhandeling aangedragen bij de ARrestantenAFhandeling (ARAF). Een enkele keer is het noodzakelijk om buiten het stadion in te grijpen met honden, paarden en wapenstok (bijvoorbeeld voor Feyenoord – FC Twente, 24 maart 2010) of het in stelling brengen van de ME (bijvoorbeeld voor Feyenoord – FC Twente, 16 oktober 2010).

Daarnaast vergen protestacties tegen het beleid van de club rond wedstrijden/wedstrijddagen regelmatig politie-inzet en inzet van de stewardorganisatie.

- 2.6 Thuiswedstrijden van Feyenoord worden geclassificeerd als een A-, B- of C-wedstrijd. De wedstrijden tegen Ajax en ADO Den Haag zijn aangemerkt als C-wedstrijd. Overigens dient daarbij te worden opgemerkt dat de supporters van Ajax het afgelopen seizoen niet welkom waren op basis van wederzijdse afspraken tussen de burgemeesters en de directie van beide BVO's. ADO Den Haag besloot geen uitsupporters mee te nemen uit onvrede met het gemaximeerde aantal kaarten dat beschikbaar werd gesteld. De wedstrijden tegen PSV, NAC Breda, FC Utrecht, FC Groningen en FC Twente zijn aangemerkt als B-wedstrijden. Voor de overige wedstrijden geldt de classificatie A. Tijdens A-wedstrijden is er sprake van vrij vervoer voor bezoekende supporters. Bij B-wedstrijden wordt maatwerk toegepast, waarbij combivervoer het uitgangspunt is. Tijdens C-wedstrijden geldt voor bezoekende supporters een verplichte treincombi.

3. Samenwerking rondom voetbalveiligheid

3.1 De samenwerking tussen BVO, Stadion Feijenoord N.V., gemeente, OM en politie is goed. Er wordt op verschillende niveaus (periodiek) overleg gevoerd tussen de betrokken partijen, er is sprake van korte onderlinge lijnen (operationeel, tactisch en strategisch) en respect voor elkaars standpunten en belangen. Daarnaast is er sprake van een team mensen dat al vele jaren op het dossier 'voetbal' werkzaam is. Dit zorgt voor een hoog kennisniveau bij de diverse partijen. Hieronder geven we de overleggen die periodiek gevoerd worden weer.

- Er is onder regie van de gemeente een zeswekelijks veiligheidsoverleg. Deelnemers aan dit overleg zijn vertegenwoordigers van de vijf ondertekenaars van het Convenant Betaald Voetbal Feyenoord 2010 – 2011 (Feyenoord, Stadion Feijenoord, Voetbaleenheid politie Rotterdam-Rijnmond, Openbaar Ministerie en Directie Veiligheid van de gemeente Rotterdam. Het veiligheidsoverleg heeft als taken: het uitwerken, uitvoeren en monitoren van de afspraken uit het convenant, het voorbereiden en evalueren van (risico) wedstrijden, afstemming van beleid en communicatie over het beleid, het verzamelen van informatie, het monitoren van sociaal preventief beleid en de lokale gezagsdriehoek indien noodzakelijk voorzien van informatie. Dit overleg wordt door de deelnemers aangemerkt als overleg op 'tactisch' niveau.
- Wekelijks vindt er operationeel veiligheidsoverleg plaats ter voorbereiding van de komende wedstrijd(-en). Deelnemers aan dit overleg zijn vertegenwoordigers van Feyenoord, Stadion Feijenoord en politie (Voetbaleenheid). Indien noodzakelijk kunnen ook vertegenwoordigers van de gemeente Rotterdam, het Openbaar Ministerie en de supportersvereniging aan dit overleg deelnemen.
- De driehoek wordt op gezette tijden betrokken bij de meer strategische aspecten van het voetbalveiligheidsbeleid. Rond de vaststelling van het convenant wordt door ambtelijk vertegenwoordigers van de driehoek, de club en Stadion Feyenoord gesproken over voetbalveiligheidsbeleid. Indien noodzakelijk komt de driehoek voorafgaand aan, tijdens en na afloop van een wedstrijd bijeen. Voorafgaand aan iedere wedstrijd worden de burgemeester en de hoofdofficier van justitie door de korpschef geïnformeerd over het plan van aanpak en de politie-inzet. De driehoek kent een grote betrokkenheid met de club en het voetbalveiligheidsbeleid. Leden van de driehoek zijn regelmatig aanwezig op wedstrijddagen. Op die momenten wordt de gelegenheid genomen om zaken met de club te bespreken.

3.2 Multidisciplinair overleg (gemeente, club, GHOR, brandweer en politie) over 'safety' vindt beperkt plaats. De lijn met de GHOR is relatief kort, maar de brandweer staat meer op afstand van de veiligheidsorganisatie van de club. Gezien de bouwkundige beperkingen van het stadion is de ontruiming/ontvluchting bij calamiteiten een aandachtspunt. Zo moeten de (nood-) uitgangen bemenst worden door mensen die bij calamiteiten weten welke handelingen ze uit moeten voeren. De meest recente multidisciplinaire oefening op het gebied van ontruiming heeft in 2010 plaats gevonden. Daarnaast

is de procedure getest in een praktijksituatie, de wedstrijd Feyenoord – Vitesse die in maart 2010 als gevolg van hevige regenval na rust moest worden afgelast. De multidisciplinaire oefening wordt driejaarlijks gehouden en vindt daarmee in 2013 weer plaats.

- 3.3 De informatie-uitwisseling tussen de betrokken partijen is inhoudelijk van hoog niveau. Ten behoeve van de gegevensuitwisseling zijn afspraken vastgelegd door de convenantpartners in het Reglement Gegevensuitwisseling Voetbalvandalisme Rotterdam.

4. Inzet rondom voetbal per organisatie getypeerd

4.1 De veiligheidsorganisatie van Feyenoord valt onder stadion Feijenoord N.V. en wordt uitgevoerd door personeel van Sport & Event Security.

- De Safety & Security Manager fungeert als Veiligheidscoördinator (VC) van de club. Het personeelsbestand bestaat verder uit: een managementteam van 7 personen (Bedrijfsbureau, Projectleiders, Directie, HRM, Sales), een back-office van 6 personen (Planning, administratie, beheer), 225 (Evenementen-)Beveiligers, 245 Stewards en 130 Servicemedewerkers (parkeerders, medicals, verkeersregelaars, hostessen). De Safety & Security Manager valt onder de verantwoordelijkheid van de Directeur Financiën & Operations van Feyenoord.
- De BVO fungeert als opdrachtgever voor het stadion. De uitvoering is in handen van het stadion/Sport & Event Security. Sport & Event Security voert de regie over de aansturing en inzet van de eigen mensen; de politie kan de regie op verzoek – bij incidenten of calamiteiten – overnemen.

4.2. De stewardbriefing vindt getrapt plaats. Eerst geeft een projectleider van Sport & Event Security een briefing aan de hoofdstewards/stewardcoördinatoren. Vervolgens briefen de hoofdstewards/stewardcoördinatoren hun stewardteam verder op de tribune. Voor de flexeenheden en het personeel van de ID-controleteams zijn er aparte briefings. De briefings worden op een zeer duidelijke wijze gegeven. In de briefings is ruim aandacht voor de stadionverboden (namen en koppen). Wat verder op valt is dat na de briefing ruimte wordt georganiseerd voor het geven van individuele feedback aan de functionarissen in een besloten setting. Dit bevordert het lerend vermogen en zorgt ervoor dat er goed zicht wordt gehouden op het functioneren van individuele leden van de veiligheidsorganisatie.

4.3 Bij de politie is de inzet en dus het aantal betrokken personen wisselend en afhankelijk van de risico-inschatting van de wedstrijd. Wedstrijden van Feyenoord vergen een grote inzet van politie om tot een ordelijk verloop van de wedstrijddag te komen. Het bejegeningprofiel van de politie richting supporters is gericht op strikte handhaving van de APV en streng optreden bij overtredingen.

Wedstrijden van Feyenoord vergen een grote inzet van politie om tot een ordelijk verloop van de wedstrijddag te komen. Het bejegeningprofiel van de politie richting supporters is gericht op strikte handhaving van de APV en streng optreden bij overtredingen.

- 4.4 De briefing van de politie verloopt op een gedisciplineerde en professionele wijze. De specifieke doelstellingen en beleidsuitgangspunten zijn in een algemeen draaiboek verwoord. Daarnaast wordt voor elke wedstrijd het operationeel draaiboek op maat geschreven. De opdrachten, zoals vermeld in het draaiboek, worden aan het politiepersoneel overgebracht. Aan informatie in het kader van het programma 'Hooligans in Beeld' wordt bij de briefing en tijdens de debriefing ruimschoots aandacht besteed. Het kennen van de 'koppen' van risicosupporters geldt als prioriteit voor de politieorganisatie. Hier wordt dan ook veel aandacht aan besteed. Zo wordt na de debriefing aan de hand van foto's in kaart gebracht welke risicosupporters aanwezig waren, in welk deel van het stadion zij zich ophielden en met wie ze daar waren. Een ieder wordt in de gelegenheid gesteld zijn of haar bijzonderheden te melden. Er wordt zoveel mogelijk gewerkt met 'vaste' mensen. Zij zijn verbonden aan het bureau voetbal en evenementen.
- 4.5 De politie en de veiligheidsorganisatie van de club werken tijdens wedstrijden in gezamenlijke flexteams (drie politiemedewerkers en drie stewards) die binnen het stadion het stadionterrein optreden. In het stadion vindt voorafgaand aan de wedstrijd een gezamenlijke briefing plaats. De briefing wordt geopend door een projectleider veiligheid en wordt overgenomen door de voetbalcoördinatie politie. Deze briefing wordt op een duidelijke en professionele wijze gegeven. Ook tijdens deze briefing wordt ruim aandacht besteed aan het uitwisselen van informatie over specifieke personen. In de oorspronkelijke opzet was voorzien dat er gewerkt zou worden in vaste flexteams (telkens dezelfde zes personen per flexteam). In de praktijk blijkt dit uitgangspunt door Feyenoord te zijn losgelaten, waardoor er per wedstrijd personele wisselingen zijn in de flexteams.
- 4.6 Het OM werkt in teamverband aan op het dossier Voetbalvandalisme. Dit team bestaat uit een voetbalofficier, twee voetbalsecretarissen en een beleidsmedewerker. In dit team worden zowel de beleidsmatige, praktische als juridische aspecten van voetbalveiligheidsbeleid geadresseerd. Het OM is standaard bij wedstrijden aanwezig ten behoeve van de arrestantenafhandeling in de ARAF (ARrestantenAFhandeling). In de ARAF is tevens een medewerker van Feyenoord aanwezig voor het effectueren van stadionverboden en het in gang zetten van civielrechtelijke procedures.
- 4.7 Binnen de gemeente is – naast de burgemeester als eindverantwoordelijke voor de openbare orde en veiligheid – een beleidsmedewerker betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van het beleid rondom voetbal.

5. De BVO onder de loep

- 5.1 De veiligheidsorganisatie rondom wedstrijden van Feyenoord is in handen van Sport & Event Security. Sport & Event Security is een dochteronderneming van Stadion Feijenoord N.V. en levert diensten aan verschillende evenementen, waaronder de wedstrijden van Feyenoord. Sport & Event Security beschikt over een eigen opleidingsinstituut op het gebied van veiligheid en beveiliging (Sport & Event Security College). Sport & Event Security heeft circa 245 stewards in dienst, die bij alle wedstrijden ingezet worden en in het bezit zijn van de blauwe pas van de KNVB. Daarnaast zijn er 225 (evenementen-)beveiligers in dienst en 130 servicemedewerkers.

De stewardorganisatie maakt een professionele indruk. Echter, onder andere de omvang van de stewardorganisatie maakt dat er veel personele wisselingen zijn (doorstroming). Hierdoor is het basale kennisniveau (stadionbekendheid, communicatieafspraken) niet altijd op orde. Een ander aandachtspunt is dat een deel van de stewards niet naar de tribune kijkt, maar naar het veld. Dit geldt overigens niet voor de stewards die rond het veld zijn geposteerd. Zij kwijten zich wel goed van deze taak.

- 5.2 In een deel van het stadion (bekend onder de namen: gele sector / sector 2 / Stadiontribune, zie figuur 1) bestaat een autoriteitsprobleem. Feyenoord is in dit deel van het stadion geen baas in eigen huis. In dit deel van het stadion is het voor de stewardorganisatie niet mogelijk te interveniëren, bijvoorbeeld bij overtreding van de huisregels. Slechts met ondersteuning van de politie is het mogelijk om in dit deel van het stadion te opereren. In de praktijk geldt dat er op de genoemde vakken geen stewards aanwezig zijn. Gezien het autoriteitsprobleem is de aanwezigheid van politie in het stadion noodzakelijk. Op dit moment is hier sprake van een gedoogsituatie. Er worden geen specifieke activiteiten ondernomen om deze situatie te veranderen.

Figuur 1 Plattegrond Stadion Feijenoord

- 5.3 Na de eerste toegangscontrole is er nauwelijks zicht op waar supporters zich bevinden in het stadion. Het stadion kent een slechte vakscheiding. Hierdoor is het mogelijk om van de ene sector naar de andere sector over te steken of in een ander vak plaats te nemen. Verkoop van plaatsbewijzen vindt in een groot deel van het stadion niet plaats op basis van vaste (zit-)plaatsen. Supporters maken zelf uit waar ze plaats nemen. Hierdoor ontstaat de situatie dat teveel supporters zich bevinden op de eerder genoemde risicovakken. De trapopgangen en bordessen zijn niet vrij te houden van supporters. In het deel van het stadion waar kaarten wel op basis van vaste zitplaatsen worden verkocht (gezinsvak) zijn de ervaringen positief. In verband met het huidige autoriteitsprobleem in de gele sector is het moeilijk om hier een zelfde regime te doen gelden. Deze situatie wordt op dit moment gedoogd.
- 5.4 De harde kern en fanatieke aanhang bevinden zich vanaf twee uur voor de wedstrijd, tijdens de rust en tot een uur na de wedstrijd in de zogenaamde Legioenzaal. Deze zaal is gelegen onder de Stadiontribune (gele sector). Het is bekend dat hier veelvuldig drugs wordt gebruikt. De politie en de stewards worden niet getolereerd in deze zaal. Tijdens onze observaties van de Legioenzaal in de rust van de wedstrijd Feyenoord – FC Groningen maakte de Legioenzaal een overbevolkte indruk. De vraag is hoe ontvluchting bij calamiteiten hier zal verlopen.
- 5.5 Over de fysieke infrastructuur rondom en in het stadion is het volgende op te merken:
- De bewegwijzering vanaf de snelweg om het stadion te kunnen bereiken is goed.
  - Rondom het stadion zijn meerdere parkeerzones. Deze zijn niet toereikend. De infrastructurele beperkingen van de stadionomgeving maken dat hier geen eenvoudige oplossing voor te vinden is.
  - Supporters komen met de trein, het openbaar vervoer, de fiets, te voet en ook met de auto naar het stadion. Wanneer er veel met eigen vervoer wordt gereisd lopen de aanvoerwegen snel vol. Dit speelt vooral rondom evenementen buiten de wedstrijden van Feyenoord. De vaste bezoekers van het stadion zijn ingespeeld op deze beperking.
  - De bezoekende club wordt vanaf de snelweg begeleid aangevoerd. Hiermee is niet te voorkomen dat supportersstromen zich kruisen. De bussen van de uitsupporters worden naast de openbare weg geparkeerd in het bussenvak/opvangplaats of in het bussenvak op het stadionterrein. Bij meerdere bussen wordt gewerkt met clusters. Het stadion heeft een vaste verbinding met het perron en het bussenvak/opvangplaats. Vanaf het bussenvak/opvangplaats is er een afgeschermd looproute (via een 'dichte' brug) naar het bezoekersvak. Hier zijn de supportersstromen goed gescheiden. In verband met de mogelijke confrontatie tussen thuis- en uitsupporters vergt de aan- en afvoer van uitsupporters bijzondere aandacht. De huidige situatie leent zich daarom bij uitstek voor een treincombi.
  - Het stadion zelf is, hoewel het de indruk wekt in goede staat te zijn, zeker niet modern te noemen. Er zijn plannen voor het realiseren van een nieuw stadion.

- Het stadion is in vier van elkaar afgeschermden sectoren verdeeld. Deze scheiding blijkt in de praktijk echter lang niet waterdicht te zijn, waardoor supporters kunnen oversteken van de ene naar de andere sector. Op de tribunes ontbreekt het aan een goede vakscheiding.
- Er is veel hoog hekwerk binnen en buiten het stadion. Dit hekwerk vormt tevens de fysieke afscherming / afscheiding van het uitvak. Deze hekken voldoen ruimschoots aan de gestelde eisen.
- De twee bezoekersvakken (vak G op de eerste ring en vak GG op de tweede ring) oogt vooral op de tweede ring (vak GG) onvriendelijk en niet echt schoon. De bezoekersvakken bevinden zich achter het doel en bieden goed zicht op het speelveld. De bezoekersvakken zijn rondom voorzien van een lexaanwand. Naast het uitvak worden buffervakken gecreëerd. Aan het einde van de wedstrijd geldt een ophoudprocedure.
- Er zijn ruim voldoende faciliteiten voor de supporters. De catering voor het complete stadion is goed te noemen. Er wordt gewerkt met muntverkoop.
- Alle tribunes hebben zitplaatsen. Op de vakken waar de fanatieke aanhang vertoeft (in het bijzonder in de vakken S, X, Z4 en W1) staat iedereen.
- De afstand tussen uitvak en de vakken van de harde kern is maximaal.

5.6 De commandoruimte is centraal ter hoogte van de middenlijn gesitueerd. De ruimte geeft een goed overzicht over het gehele stadion. Daarnaast biedt de ruimte goed overzicht op het voorplein (Olympiaweg) waar de uitsupporters aankomen.

- De commandoruimte is verdeeld in twee compartimenten: een compartiment voor de politie en een compartiment voor de stadionorganisatie. In de politieruimte is tevens het videogedeelte gehuisvest.
- Het stadion beschikt binnen en buiten over 86 camera's. Deze camera's zijn deels digitaal en deels analoog. De camera's geven een goed overzicht, zowel binnen als buiten. De supporters zijn duidelijk herkenbaar in beeld te brengen. Foto's zijn uit te printen. De beelden worden uitgekeken door politie en stadionmedewerkers.
- Er vindt in de commandoruimte korte en snelle communicatie plaats tussen de stadionorganisatie en de politie. Van hieruit worden de flexteams en stewarding aangestuurd. Namens de stadionorganisatie bevindt zich een projectleider in de commandoruimte. Deze dient ruggespraak te houden met de Safety & Security Manager. Dit kan tijdens calamiteiten vertraging opleveren bij het nemen van beslissingen.
- De beelden zijn overdag van goede kwaliteit. Wanneer het donker wordt, is de beeldkwaliteit redelijk. Verder valt op dat een enkele plek niet met de camera's in beeld kan worden gebracht².

5.7 Op het stadionterrein is een ARAF (ARrestantenAFhandeling) ingericht. Club, politie en Openbaar Ministerie werken hierin samen. Arrestanten worden daar volledig 'afgewerkt', van aanhouding tot dagvaarding of boete. Arrestanten verlaten de ARAF na inname van de seizoenskaart.

---

² De exacte locaties zijn bij betrokkenen bekend.

5.8 Binnen de club zijn verschillende maatregelen ter beheersing van ongewenst supportersgedrag getroffen. Hieronder worden zij puntsgewijs benoemd:

- Ter vermaak van de supporters is er binnen het stadioncomplex een supportershome (Legioenzaal) waar supporters voor de wedstrijd, in de rust en na de wedstrijd terecht kunnen. Ook buiten wedstrijden om worden hier soms activiteiten georganiseerd.
- Tijdens de wedstrijden is de consumptie van 'evenementenbier' (max 3,5%) toegestaan. Op verzoek van de bezoekende partij kan hierop een uitzondering worden gemaakt in het bezoekersvak.
- Het gebruik van soft- en harddrugs is niet toegestaan. Om dit verbod te kunnen handhaven maakt Feyenoord ten minste 10 keer per seizoen gebruik van drugshonden. Dit drugshonden worden in ieder geval bij B- en C-wedstrijden ingezet.
- Personen die merkbaar onder invloed van alcohol en/of drugs verkeren krijgen geen toegang tot het stadion. Indien personen binnen het stadion onder invloed worden aangetroffen worden zij verwijderd.
- De handhaving op stadionverboden vindt plaats door middel van herkenning door politie en stewards. Het politiepersoneel is goed op de hoogte van de lopende stadionverboden.

5.9 Fouillering

- De situering voor de fouillering is goed. Fouillering vindt plaats in de ruimte achter de tourniquets en vindt op correcte wijze plaats.
- De uitsupporters worden goed afgeschermd richting het uitvak gebracht. Stewards fouilleren op correcte wijze.

5.10 De club toont zich een betrokken maatschappelijk partner. De focus ligt daarbij op de jeugd. Dit komt tot uiting in verschillende maatschappelijke activiteiten die in samenwerking met andere partijen plaats vinden. Het betreft bijvoorbeeld het project Scoren op Zuid dat gericht is op sport en educatie, de samenwerking met Erasmus Medisch Centrum Sophia, het Fancoachproject gericht op het maatschappelijk verantwoordingsbesef bij jonge supporters en het partnerschap met diverse amateurverenigingen.

5.11 Feyenoord voert een actief sociaal preventief supportersbeleid. Via het sociaal preventief supportersbeleid is overleg tussen Feyenoord, de DOSA-regisseur, politie (jeugdcoördinator) en jeugdzorg. Risicosupporters kunnen door Feyenoord en de politie in afstemming met voornoemde partijen in een Feyenoord-gerelateerde PersoonsGerichteAanpak (PGA)-traject worden geplaatst. Daarnaast is Feyenoord partner in het project Hand in Hand dat, onder regie van de Voetbaleenheid, gericht is op het organiseren van een brede persoonsgerichte aanpak van hooligans.

5.12 Feyenoord kent een systematiek van toewijzing van uitkaarten dat als voorbeeld dient voor andere clubs. Supporters worden op basis van wedstrijdbezoek (clubtrouw) en gedrag ingedeeld in Diamond, Gold of Silver Card houders. Toewijzing van kaarten voor uitwedstrijden vindt in die volgorde plaats. Supporters kunnen punten verdienen om door te groeien naar een kaart met meer privileges of juist punten kwijt raken. Dit systeem zorgt er

voor dat Feyenoord goed weet welke supporters ze meeneemt naar uitwedstrijden. Daarnaast ligt in de systematiek besloten dat supporters eerder geneigd zijn zich netjes te gedragen. Er is namelijk iets te winnen en iets te verliezen. Overigens geldt (nog) niet dat er tussen cardhouders onderscheid gemaakt wordt naar vervoersmogelijkheden richting uitwedstrijden.

6. Hoofdlijnen veiligheidsbeleid

- 6.1 Voorafgaand aan het nieuwe seizoen wordt in Rotterdam door de burgemeester per Betaald Voetbal Organisatie één vergunning verleend voor het spelen van voetbalwedstrijden in het kader van de nationale competitie en de KNVB-beker. Internationale wedstrijden (UEFA) worden apart vergund.
- 6.2 Voor aanvang van het nieuwe seizoen wordt door de driehoek in overleg met Feyenoord de categorisering van thuiswedstrijden vastgesteld. Tijdens de competitie is het mogelijk om, op basis van actuele ontwikkelingen, de categorisering aan te passen. Informatie die wordt gebruikt bij het maken van de risico-inschatting van een wedstrijd betreft de historie, het belang van de wedstrijd, informatie van de Voetbaleenheid en RID en informatie over supportersgedrag uit het VVS.
- 6.3 De politie (Voetbaleenheid) kijkt bij het vaststellen van de politie-inzet voor een wedstrijd naar de historie tussen beide clubs en de actuele veiligheidssituatie. De kennispositie van de Voetbaleenheid is zeer goed.
- 6.4 Het voetbalconvenant wordt jaarlijks geactualiseerd. Het convenant geldt als bindend kader voor de uitvoering van activiteiten door de aan het convenant gebonden partijen. Het convenant bevat een groot aantal concrete afspraken, waardoor het eenvoudig is zicht te houden op een correcte naleving van de gemaakte afspraken.
- 6.5 In het convenant zijn verschillende afspraken gemaakt met betrekking tot de verantwoordelijkheidsverdeling op het gebied van veiligheid. Hieronder volgt een selectie:
- De organisator van de wedstrijden (Feyenoord) is binnen de hekken van het stadion primair verantwoordelijk voor het ordentelijk verloop van de wedstrijden en de algemene veiligheid.
  - Feyenoord is medeverantwoordelijk voor een ordentelijke verkeersdoorstroming in de directe omgeving van het stadion voor en na de wedstrijden.
  - De toegangscontrole in het stadion wordt volledig door de veiligheidsorganisatie uitgevoerd.
  - Toeschouwers worden voorafgaand aan de wedstrijd gefouilleerd door ordehandhavend personeel van Feyenoord.
  - Bij constatering van strafbare feiten zal de politie de afhandeling overnemen.
  - Het personeel dat is belast met de ordehandhaving en het toezicht in het stadion zal de sectorafsluitingen in het stadion en op het stadionterrein strikt handhaven. Dit personeel draagt ook zorg voor het vrijhouden van trappen en bordessen en vluchtwegen.

- Uitgangspunt is dat zichtbaar politietoezicht in de vier sectoren met surveillancegroepen en/of ME minimaal zal zijn. Er zal te allen tijde een beroep gedaan kunnen worden op een minimale politie aanwezigheid. De politie, Feyenoord en Stadion Feijenoord maken afhankelijk van het risico-gehalte van de wedstrijd afspraken over de positionering en zichtbaarheid van politiepersoneel in het stadion. De politie treedt pas in beeld als het mis dreigt te gaan, maar zij is niet primair verantwoordelijk.
- De politie richt zich in haar optreden actief op de zogenaamde 'harde kern' supporters. Door het verzamelen van informatie, het aanspreken en zonnig aanhoud van leden van deze groep supporters probeert de politie hen zoveel mogelijk te isoleren en uit de anonimiteit te halen.
- De politie brengt stelselmatig het gedrag van (jeugd-)groepen en (voetbal-)vandalen in beeld, ook buiten de sfeer van voetbalwedstrijden. Het doel is het in een vroegtijdig stadium kunnen anticiperen op eventuele openbare ordeverstoringen en een bijdrage leveren aan de verbetering van het proces van informatiegestuurde opsporing.
- De politie zal Feyenoord bijstaan in haar taken ter handhaving van de orde binnen het stadion en tot het stadion behorende terrein indien blijkt dat sprake is van een massale (dreigende) ordeverstoring.
- De politie ondersteunt indien mogelijk en gewenst Feyenoord in het ontwikkelen en opbouwen van de veiligheidsorganisatie.

7. Aandachtspunten veiligheidsbeleid vanuit de veiligheidspartners

7.1 De bij Feyenoord betrokken partijen werken op een constructieve wijze met elkaar samen en beoordelen de samenwerking zelf als goed. Desondanks is een aantal aandachtspunten te benoemen, te weten:

- De stewardorganisatie kent veel personele wisselingen. Hierdoor worden regelmatig onervaren stewards ingezet. Dit heeft als gevolg dat de stadionbekendheid en bekendheid met de verschillende procedures niet altijd op het juiste niveau is.
- Bij relatief lichte overtreding van de huisregels (baldadigheid, provocatie, openbare dronkenschap, vernieling) worden stadionverboden van 9 maanden opgelegd (conform richtlijn KNVB). Vlak voor het verstrijken van een dergelijk stadionverbod ontvangt de persoon in kwestie een klantvriendelijke brief van Feyenoord waarin de persoon wordt geattendeerd op het feit dat het weer mogelijk is de wedstrijden te bezoeken en gewezen wordt op de mogelijkheid tot het kopen van een halve seizoenskaart. Deze klantvriendelijke benadering van mensen met een stadionverbod wekt wrevel bij andere betrokkenen in het veiligheidsbeleid.
- De relatie tussen de club en supporters staat zodanig onder druk dat er geen platform is om met elkaar in gesprek te gaan over, bijvoorbeeld, veiligheidsmaatregelen. Dit maakt het moeilijk om constructief samen met supporters te werken aan het veiligheidsbeleid.

7.2 De gemeente, politie, Openbaar Ministerie, club en stadion zijn, samen met de KNVB, met elkaar in gesprek over een traject dat moet leiden tot 'normalisatie'. De ideeën lopen uiteen van maatregelen om het publiek tegemoet te komen tot maatregelen om te komen tot een beheersbare situatie in (delen van) het stadion. Deze maatregelen moeten bijdragen tot een prettigere beleving van een bezoek aan het stadion. Daarnaast zou de veiligheidsorganisatie bij een 'normalere' situatie met minder personele inzet (stewards, politie) toe kunnen. Dit brengt een zeer gewenste kostenbesparing met zich mee.

De diverse veiligheidspartners wijzen er op dat het publiek in delen van het stadion (de vakken S, X, Z4 en W1) niet toe is aan het terugbrengen van beperkende maatregelen. In die delen van het stadion is nu een onbeheersbare situatie. Die situatie moet eerst onder controle worden gebracht, voordat eventuele beloningen worden gegeven. Zo is er nog een lange weg te gaan voordat het systeem van vaste plaatsen kan werken. Het is nu een verworven recht voor supporters om zelf een plek te kiezen. Werken met vaste plaatsen zou in dit stadium daarom eerder meer inzet dan minder inzet vergen van veiligheidspersoneel. Daarnaast is een aantal fysieke maatregelen noodzakelijk, zoals het aanbrengen van een ordentelijke scheiding tussen de vakken en het voorkomen van oversteken tussen sectoren.

8. Samenvatting en conclusies

- 8.1 De samenwerking tussen de gemeente, BVO, politie en OM is goed. Er zijn meerdere structurele overlegvormen en daarnaast zijn er korte onderlinge lijnen. De betrokken partijen kennen individueel en in onderlinge samenwerking een hoge mate van professionaliteit.

Feyenoord kent een grote en trouwe aanhang. Hoewel Feyenoord een familieclub is kent de club ook een zeer explosieve harde kern. Dit maakt dat de huidige gesprekken over normalisatie ook in dat perspectief moeten worden gezien. Grosso modo kan worden gesteld dat 80 procent van de stadionpopulatie toe is aan normalisatie ofwel het terugbrengen van beperkende maatregelen. Echter, voor de gele sector en in het bijzonder de vakken S, X, Z4 en W1 geldt dat er eerst een beheersbare situatie moet ontstaan. Het publiek in deze vakken zal een fundamentele gedragsverandering moeten tonen, voordat hun wensen worden ingewilligd.

De club zal moeten investeren in het opbouwen van een goede langetermijnrelatie met de supporters. Daarbij zal Feyenoord de afweging moeten maken of de club wil investeren in het verbeteren van de relatie met het publiek op de vakken S, X, Z4 en W1 of dat Feyenoord zich wil richten op het aantrekken van een fundamenteel ander publiek.

De situatie in de vakken S, X, Z4 en W1 en de Legioenzaal is zonder meer bedreigend voor de stewardorganisatie en de politie. Daarnaast is de situatie ook ronduit onveilig uit het oogpunt van ontvluchting bij calamiteiten.

- 8.2 Op basis van de audit is een aantal aandachtspunten te benoemen, te weten:
- De samenwerking op operationeel niveau (flexteams) is op een goede wijze vormgegeven. De club dient te investeren in het organiseren van personele stabiliteit.
  - De club dient hoge prioriteit te geven aan het herstellen van de relatie met de aanhang.
  - In een deel van het stadion moet toegewerkt worden naar een beheersbare situatie. Belonen van supporters is hier niet aan de orde. De beloning moet eerst verdient worden.
  - De club, gemeente, politie en OM dienen in gezamenlijkheid na te denken over een strategie voor het terugdringen van de personele inzet rond wedstrijden. Maatregelen om dit te bewerkstelligen kunnen in beginsel juist een hogere personele inzet vergen.

Bijlage - verantwoording Audit

Geïnterviewde personen

De heer Dam	Openbaar Ministerie
De heer Damsteegt	Politie
De heer Gerritsma	Sport & Event Security
De heer Jacobs	Feyenoord
De heer Lambrechts	Openbaar Ministerie
De heer Opmeer	Politie
De heer Paauw	Politie
De heer Punt	Openbaar Ministerie
Mevrouw Riemersma	Gemeente Rotterdam
De heer Stift	Openbaar Ministerie

Geraadpleegde documenten

Convenant Betaald Voetbal Feyenoord 2010-2011
Draaiboek Feyenoord – FC Groningen
Draaiboek Feyenoord – Heracles
Plattegrond Stadion Feijenoord
VoetbalVolgSysteem (VVS): uitsluitingen, thuisgedrag en uitgedrag

Observaties en activiteiten

Wedstrijdbezoek Feyenoord – Heracles (12 februari 2011)

met als aandachtspunten:

- Wedstrijdvoorbepreking met de scheidsrechter
- Briefing stewards
- Commandoruimte
- Vak harde kern
- Bezoekersvak
- Fouillering supporters
- Supportershome
- Aankomst en vertrek bezoekende supporters

Wedstrijdbezoek Feyenoord – FC Groningen (27 februari 2010)

met als aandachtspunten:

- Briefing politie
- Debriefing politie
- Arrestantenafhandeling
- Commandoruimte
- Vak harde kern
- Bezoekersvak
- Fouillering supporters
- Supportershome
- Aankomst en vertrek bezoekende supporters

